

Dorpsstraat

Naam van de hoofdstraat in zowel Assendelft als in Jisp, Oost-Knollendam en Wormer. In de overige Zaanse dorpen droeg deze hoofdstraat een andere naam, in Westzaan bijvoorbeeld Krabbelbuurt (in 1939 gewijzigd in J.J. Allanstraat.) De eerste bebouwing in de dorpen ontstond doorgaans op of langs een lage dijk. Aanvankelijk was deze bebouwing nog verspreid met veel zicht op de horizon. Het verkeer vond voor een groot deel varend plaats over de wegsloot, die langs het pad (want meer dan dat was dit nog niet) liep. Gaandeweg werden de open gaten in de bebouwing gevuld en kreeg het landverkeer meer betekenis. Dit leidde tot verharding van de paden en uiteindelijk zelfs tot demping van (grote delen van) de wegsloten. De lage dijken waarlangs de dorpen onstonden hadden een aanzienlijke lengte, zodat lintbebouwing ontstond. Zo kreeg de Dorpsstraat van Assendelft een lengte van 7 kilometer. Ook in Oostzaan en Westzaan was de lintbebouwing langs de dorpsstraten (al droegen deze niet die naam) uitgestrekt, tenminste 4 kilometer. De Dorpsstraten van Jisp, Oost-Knollendam en Wormer hebben een feitelijke lengte van respectievelijk 3, 2 en ruim 3 kilometer, terwijl de bebouwing in Krommeniedijk zich over ongeveer 2 kilometer uitstrekt. Deze lintbebouwing treffen we overigens nog in vele dorpen in het polderland aan en ligt ook ten grondslag aan de huidige vorm van Zaandam (Oost- en Westzijde), Koog, Zaandijk, Wormerveer en Krommenie (Zuider- en Noorder Hoofdstraat). Bij verdere bevolkingstoename werden paden of straten haaks op de dorpsstraten aangelegd, ontstonden uitstulpingen en in verschillende plaatsen tenslotte uitgebreide woonwijken die de oorspronkelijk langgerekte dorpsstructuur doen vergeten. De Dorpsstraten werden vroeger of later bestraat, vaak eerst alleen door de aanleg van een 'paardenpad' met grint ter weerszijde. In Oostzaan heeft het tot omstreeks 1900 geduurd alvorens het gehele dorp van een op die manier verharde weg was voorzien. De drassige bodem en de noodzaak bruggen aan te brengen over de vele waterverbindingen met de wegsloot vertraagden in alle dorpen de straataanleg en de toename van het landverkeer. Het onderhoud van de dorpsstraten geschiedde vanwege het dorps- of bansbestuur. Daardoor ontstonden hiervoor geen reglementen, zoals bij de paden. De Dorpsstraat in Assendelft vormde hierop een uitzondering: tot 1840 hadden de bewoners de verplichting de 'weg' (waarover toen overigens nog geen kar kon rijden) te onderhouden. In en na dat jaar nam de gemeente de taak op zich de bestrating te verbeteren en bruggen aan te leggen in plaats van de over de sloten gelegde planken. Curieus is dat het noordelijke deel van de Assendelftse Dorpsstraat verbeterd is op aandrang van Krommenie (dat voor de plaatselijke bedrijven aansluiting op de Communicatieweg wenste). Krommenie betaalde ook een deel van de aanlegkosten, terwijl tot 1872 het onderhoud ten dele voor rekening van deze buurgemeente kwam. In laatstgenoemd jaar kocht Krommenie de verdere kosten af door betaling ineens van f 9000. Dit stond niet op zichzelf. De bestrating (met een breedte van 90 tot 120 cm, dus alleen nog tot voetpad en hoogstens tot paardenpad) van de dorpsstraat door Westzaan kwam al in 1617 tot stand en werd mede bekostigd door de inwoners van Westzaandam, Koog, Zaandijk en Wormerveer. Zij bleven nog zeer lang gezamenlijk verantwoordelijk voor de onderhoudskosten van deze lange dorpsstraat: pas in 1937 werd deze oude plicht voor f 1625 afgekocht. De genoemde smalle bestrating van Westzaan bleef tot halverwege de vorige eeuw gehandhaafd, daarna werd een bredere rijweg aangelegd. Toen werd ook de eerste straatverlichting aangebracht (in Westzaan 50 petroleumlantaams, betaald door de 'Vereeniging voor de Straatverlichting', die tot 1913 een lantaamopsteker in dienst hield; daarna nam de gemeente deze taak op zich). De Dorpsstraat van Jisp bestond, onder een andere naam, vermoedelijk al ver voor de 15e eeuw. Overigens was de Dorpsstraat niet het hoogstgelegen deel van dit dorp. De kerklaan (laan heeft in deze naam nog de oude Zaanse betekenis van land), waarop kerk en raadhuis zijn gebouwd, ligt hoger. De Dorpsstraat in Wormer is in de middeleeuwen door de dorpsbewoners aangelegd als een primitief pad op de zoom van de zogenaamde binnenweren (het land tussen twee sloten). De dwarssloten werden, zoals elders, overbrugd door losse planken. De eerste bestrating vond al in het begin van de 16e eeuw plaats, op kosten van de omwonenden. Pas in de 19e eeuw werden bestrating en bruggen verbeterd. Ook in Oostknollendam was in de 16e eeuw al

sprake van bestrating van het middeleeuwse pad. In de 18e eeuw was de Dorpsstraat hier nog verboden voor paarden en karren. In 1885 kregen de Dorpsstraten in Wormer en Oost-Knollendam voor het eerst verlichting, respectievelijk vijftien en zes straatlantaarns.

From:

<https://www.zaanwiki.nl/encyclopedie/> - **ZaanWiki**

Permanent link:

<https://www.zaanwiki.nl/encyclopedie/doku.php?id=dorpsstraat>

Last update: **2020/09/07 12:08**